

Keywords: economic security of the region, legal provision, the state regional policy

Список використаної літератури:

1. Пирожков С. І. Концептуальні підходи до формування системи національної безпеки України [Електронний ресурс] / С. І. Пирожков // Журнал «Стратегічна панорама». – Режим доступу до журналу:
2. http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prnb0&issue=2003_1.
3. Чернова Н. Л. Адаптивні моделі оцінки та аналізу економічної безпеки регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.03.02 «Економіко-математичне моделювання» / Н. Л. Чернова. – Харків, 2003. – 19 с.
4. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» №60 від 02.03.2007 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME07222.html.
5. Пащенко Д. О. Теоретико-методичні аспекти розрахунку рівня економічної безпеки національного господарства України в оперативному режимі / Д. О. Пащенко // Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». Збірник наук. праць. ЛНТУ. – Випуск 7(28). – ч.2. – Луцьк, 2010. – С. 16-22.
6. Постанова ВРУ «Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України» № 532-95-п від 18.07.1995 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/law/97_bez.html.
7. Закон України «Про основи національної безпеки України» Відомості N 964-IV ВР від 19.06.2003 року [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>.
8. Кузьменко В. Держава як інститут економічної безпеки // Научные труды ДонНТУ. Экономическая серия. – №1 (выпуск 69). – 2004. – С. 136-142.
9. Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» № 183/98 від 5.03. 1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-in/laws/main.cgi?nreg=183%2F98-%E2%F0>.
10. Указ Президента України «Питання Міжвідомчої комісії з питань фінансової безпеки при Раді національної безпеки і оборони України» № 294/2001 від 7.05.2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rainbow.gov.ua/news/17.html>

УДК: 338.439:639.38

Білоусова С.В., Ганжуренко І.В.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Рибогосподарський комплекс України завжди займав особливе місце в її національному господарстві і відігравав значну роль в забезпеченні населення продовольством, у постачанні сировиною цілого ряду суміжних галузей: харчової, кормової, фармацевтичної, підвищенні зайнятості населення. Водночас, рибне господарство є споживачем продукції та послуг значної кількості галузей вітчизняної економіки, зокрема, суднобудування, машинобудування, транспорту тощо.

Разом з тим, за останні десятиріччя в рибогосподарському комплексі України спостерігається глибока структурна деформація і значне відставання від розвинутих країн світу.

В зв'язку з цим, виникла необхідність глибокого аналізу комплексу причин, що сформували кризовий стан рибного господарства України та розробки організаційних, нормативно-правових та економічних заходів забезпечення позитивних зрушень у питанні виведення його з депресивного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій по вивченню сучасного стану справ в рибній галузі та розробка заходів виходу з кризової ситуації, яка охопила зовнішні і внутрішні водойми і викликана низькою продуктивністю рибодобувного флоту, недосконалою кредитною політикою, змінами у морському законодавстві, підвищення цін на пальне, комбікорм, занепад індустріальних технологій вирощування риби, коли йде мова про внутрішні водойми та ін. стало предметом вивчення цілого ряду вчених, а саме: Гринжевського М., Козлова В., Мовчана В., Литвинової Т., Федорченко В., Френкеля А. та ін.

Формулювання завдання дослідження: аналіз проблеми розвитку рибного господарства та розробка практичних рекомендацій щодо перспектив функціонування рибопродуктового підкомплексу національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Системне погіршення економічного стану вітчизняної економіки істотно вплинуло на стан справ у рибопродуктивній галузі, що привело до зменшення обсягів зариблення водосховищ дніпровського каскаду, водойм-охолоджувачів ДРЕС, і як наслідок зменшення уловів риби в цих категоріях водойм. У більшості рибних господарств рибицтво стало збитковим, а обсяги вилову риби з внутрішніх водойм знизились.

Річне споживання риби і рибопродуктів на душу населення України в окремі періоди знижувалося до 4,8 кг при нормативному показнику 20 кг. Крім того, занепад рибного господарства внутрішніх водойм призвів до погіршення соціально-економічного стану значної кількості населення, яке працює в цій галузі.

За даними Держкомстату, рівень споживання рибної продукції на душу населення України складав за минулий рік 15,1 кг, що набагато менше рівня 1990 року і нижче рекомендованих фізіологічно обґрунтованих норм. З 1990 року по 2009 рік загальний обсяг вилову риби та інших водних живих ресурсів знизився з 1066 тис. т до 259,6 тис. т або на 76%, з них у відкритих районах Світового океану та морських економічних зонах інших держав з 753 тис. т до 147,3 тис. т або на 80,0%, в Азово-Чорноморському басейні з 225,4 тис. т до 67,3 тис. т або на 70,0%; улови водних живих ресурсів у внутрішніх водоймах України зменшилися за цей період з 87,6 тис. т до 42,2 тис. т або на 52%.

На початок 2010 року український рибпромисловий флот, який знаходився на обліку в системі дистанційного контролю, налічував близько 140 суден. Протягом 2009 року, в середньому за добу, на промислі в Азово-Чорноморському басейні знаходилося 30-50 суден, а в районах промислу Світового океану – тільки 11 суден, причому більшість з них вже відпрацювали свій експлуатаційний термін і вловили за рік 215 тис. т. З виробленої на океанічних суднах рибної продукції в Україну завозилося тільки 9%, а цього року, у зв'язку з продажем частини суден, буде завезено ще менше. За останній час вилучено з українського океанічного промислу 7 рибпромислових суден, з яких 4 продано. Це призвело до зменшення обсягу вилову на 22% у виключних (морських) економічних зонах інших держав. Наявні судна флоту рибного господарства є технологічно відсталими, енергоємними, фізично зношеними й морально застарілими.

Ефективність використання фонду внутрішніх водойм для потреб рибного господарства залишається недостатньою. Впродовж останніх років використовується менше ніж 30% потенційних можливостей виробництва прісноводної риби, а можливості марикультури використовуються менше, ніж на 1%.

У сфері аквакультури існує проблема розширення полі культури вирощування риб за рахунок цінних видів (осетрові, весло ніс, буфало, канальний сом, лососеві), яка передбачає застосування інтенсивних технологій вирощування риби з використанням

збалансованих повноцінних рибних комбикормів, збільшенням витрат на водозабезпечення тощо. Але виробництво відповідних кормів в Україні майже відсутнє.

Крім неузгодженості положень Водного та Земельного кодексів, які призвели до розриву єдиних майнових комплексів з вирощування аквакультури та перешкоджанню розвитку марикультури, існує проблема збереження та збуту власної продукції аквакультури, що стримує товаровиробників та не дозволяє використовувати водойми на повну потужність. В Україні відсутні умови сприяння залученню інвестицій в аквакультуру та отримання пільгових кредитів. Водночас, є наявними дуже високі інвестиційні ризики та низька доходність, архаїчність інвестиційних технологій, слабкий правовий захист (не вирішення питання оренди водних об'єктів як цілісних майнових комплексів) та відсутність стимулювання з боку держави.

Більше п'ятнадцяти років державою не виділялися кошти на розвиток інфраструктури рибної галузі, майже не здійснюється капітальний ремонт гідротехнічних споруд, які знаходяться у державній власності, не відбувається модернізація та будівництво нових рибо-відтворювальних та рибопереробних заводів. Наслідком цього є занепад та банкрутство багатьох підприємств.

Знизився рівень науково-дослідних робіт та престижність науки. Після ліквідації українського науково-дослідного та пошукового рибогосподарського флоту, яка відбулася у 1991-1998 роках, будь-які дослідження у Світовому океані припинено повністю, а в акваторіях Чорного та Азовського морів обсяг таких досліджень вже давно перетнув межу критично низького. Тобто, стає неможливим забезпечення належного рівня управління ресурсами і промислом у відповідності вимогам міжнародних нормативних актів та регламентів ЄС.

Спостерігається швидке зростання обсягів імпорту, який за останній рік сягнув майже 70% від загального обсягу продукції рибного господарства на внутрішньому ринку. Державна політика останніх років стосовно рибогосподарського комплексу не сприяла забезпеченню конкурентоздатності галузі, збільшенню виробництва власної продукції. Рішення, ухвалені під час вступу України до СОТ, призвели тільки до збільшення імпорту рибної продукції, а не до розвитку власного виробництва, оскільки не супроводжувалися заходами з реалізації державних програм галузі.

Наявними є високі темпи підвищення рівня безробіття, невідповідність рівня кадрового забезпечення державного управління галуззю світовим стандартам, відбувається загострення соціальних, екологічних, техногенних проблем, які потребують негайного вирішення.

Враховуючи фізіологічно обґрунтовану норму споживання риби і рибопродуктів в Україні та кількість нинішнього населення, річне споживання риби і рибопродуктів повинно становити 900-920 тис. т. Враховуючи потенціал внутрішніх водойм, зазначену кількість риби можна забезпечити власними можливостями і повністю вирішити потреби населення держави в цій продукції.

З самого початку отримання українською державою незалежності, виникла ціла низка додаткових проблем, пов'язаних з розривом виробничих зв'язків, а саме: необхідність виготовлення нових рибопотужностей, технологічного устаткування, спеціалізованого автотранспорту, спеціалізованого одягу та взуття, приладів за контролем якістю води та ін. Цей етап мав затяжний період і лише в останні 5-7 років ситуація в рибогосподарській галузі дещо стабілізувалася.

Сучасні тенденції розвитку рибопродуктової галузі на внутрішніх водоймах обумовлені основними цілями, які по суті є його активаторами. Це, насамперед, відтворення та використання водних живих ресурсів, переважно риби для одержання різних видів харчової, технічної та медичної продукції.

Рибогосподарські господарства на внутрішніх водоймах розміщені практично на території всіх областей України і мають вихід на існуючу логістичну мережу. В перспективі, згідно цільових програм розвитку цієї галузі орієнтир буде зроблено на

автомагістралі міжнародного класу, що буде сприяти швидкому надходженню риби і рибної продукції до ринків збуту в густонаселених районах.

Наші дослідження стану розвитку рибопродуктової галузі України показали, що спад виробництва (вилову) риби і добування інших водних живих ресурсів, який почався в 1997 році не припиняється, і лише починаючи з 1995 року, його темпи дещо знизились (табл. 1). Виключення становлять такі області, як АР Крим, Запорізька, Одеська, Херсонська, де за цей же період відмічається збільшення обсягів вилову риби та інших водних живих ресурсів (табл. 2).

Як видно з даних табл. 1, вилов риби у внутрішніх водоймах України зменшився з 67,8 тис. т. у 1995 році до 41,6 тис. т. у 2012 році. Ця тенденція відслідковується і по вилову риби та добуванню інших водних живих ресурсів за цей же період і відкритій частині Світового океану, відповідно зниження з 22,7 тис. тонн до 7,5 тис. тонн. Крім того слід відзначити, що останні чотири роки вилов рибопродуктів у відкритих океанських водоймах українським риболовним флотом не проводиться [4, с. 12]. Разом з тим, вилов риби в морській економічній зоні України зростає, а в морських економічних зонах інших держав навпаки знижується. У першому випадку з 30,1 тис. тонн до 63,5 тис. тонн, в другому з 279,5 тис. тонн до 98,9 тис. тонн. Загальний обсяг вилову за аналізований період впав з 400,2 тис. тонн до 203,9 тис. тонн, в т.ч. вилов риби з 363,4 тис. тонн до 195,5 тис. тонн [1, с. 35].

Таблиця 1

Виллов риби та інших водних ресурсів в системі рибогосподарського підкомплексу України

Рік	Виллов риби та добування інших водних живих ресурсів					У т.ч. виллов риби
	Усього	у т.ч. за видами водоймищ				
		у внутрішніх водоймах	у виключній (морській) економічній зоні України	у виключних (морських) економічних	у відкритій частині Світового океану	
1995	400191	67816	30133	279548	22694	363444
1996	390819	55107	19563	306861	9288	376424
1997	419971	41721	30239	346176	1835	411742
1998	396097	40736	35825	307913	1623	379234
1999	341977	42523	45050	251101	3303	332199
2000	350087	38210	56990	175033	79854	346699
2001	333363	38257	134585	151613	8908	310451
2002	293205	38011	93030	153324	8840	253842
2003	248176	37703	55027	140991	14455	222385
2004	225905	35365	52467	126834	11239	195067
2005	265585	37396	61176	149622	17391	234185
2006	228840	36701	46799	122374	22966	202231
2007	213669	43207	46909	123553	-	198335
2008	244527	41229	55037	140705	4556	220543
2009	256853	42201	67314	147338	-	238600
2010	218681	38364	69725	110592	-	215017
2011	211182	37574	74870	98738	-	205285
2012	203926	41569	63454	98903	-	19549

Виллов риби та інших водних живих ресурсів по регіонах України

Рік	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	400191	350087	265585	213669	244527	256853	218681	211182
АР Крим	102478	126698	34269	25026	25265	17194	15207	19273
Запорізька	5028	3722	9668	10291	10642	11623	11926	11826
Одеська	68120	31512	23258	15659	10098	48979	19527	10150
Херсонська	5372	5816	6840	5548	4865	5400	4801	5940

Зниження обсягу вилову риби на внутрішніх водоймах в Чорному, Азовському морях спостерігається протягом останніх 50 років і зумовлене втратами природних нерестовищ і місць нагулу риби, погіршенням екологічного стану водойм, недосконалою орієнтацією промислу, пресом браконьєрського лову риб. Стратегія державних заходів відтворення рибних запасів у водосховищах Дніпровського каскаду водосховищ включала в себе побудову, за рахунок компенсаційних коштів декількох нерестово-вищувальних господарств: Канівського, Кременчуцького, Каховського, Цюрупинського, загальною площею ставів 2470 га.

Для виробничих об'єднань рибного господарства, рибокомбінатів і рибницьких підприємств визначальними є такі види діяльності: розведення і вилов товарної риби та її реалізація, вирощування мальків риб, що використовується як рибопосадковий матеріал для власних потреб та зариблення ставів, озер, водосховищ, лиманів, заток, виробництва харчової рибної продукції. Але враховуючи специфіку рибного господарства, як галузі з уповільненим оборотом капіталу і сезонним характером виробництва важливу роль відіграє роль держави в ефективному функціонуванні рибного підкомплексу України [3, с. 272].

На державному рівні система управління рибним господарством України охоплює управління науково-технічним прогресом, маркетинг внутрішніх і зовнішніх ринків рибопродукції, інформаційне забезпечення товаровиробників, контрольно-інспекційний моніторинг господарської діяльності у правовому полі, регулювання ресурсного забезпечення товаровиробників

Проблему сталого розвитку рибного господарства України передбачається розв'язати шляхом формування законодавчої бази, спрямованої на створення передумов для сталого розвитку складових рибогосподарського комплексу з дотриманням вимог щодо адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу; отримання центральним органом законодавчої влади у сфері рибного господарства повноважень, які забезпечуватимуть його інституціональну спроможність щодо виконання функцій та завдань, поставлених Урядом України; розв'язання основних інфраструктурних проблем внутрішнього ринку продукції рибного господарства; залучення інвестиційних ресурсів для виконання заходів, пов'язаних із забезпеченням сталого розвитку рибного господарства України; отримання державної підтримки модернізації флоту рибного господарства, функціонування підприємств галузі; фінансування з державного бюджету видатків, пов'язаних з утриманням органів державної рибоохорони; активізація взаємодії представників громадських галузевих організацій та посадових осіб органів державної влади; розроблення комплексної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації посадових осіб органів державної влади для забезпечення потреб управління та функціонування галузі рибного господарства.

Висновки. Забезпечення ефективного і сталого розвитку рибопродуктової підгалузі України лежить в площині вирішення комплексного завдання, основним чинником якого є активізація цілого ряду заходів організаційного, економічного та техніко-технологічного характеру, пов'язаних з рибовиробництвом вітчизняними внутрішніх водоймам.

Анотація

В статті розглянуто сучасний стан і перспективи розвитку національного рибопродуктового підкомплексу та тенденції виробництва рибної продукції в світі. Показане виробництво і споживання рибопродукції в Україні та світі. Висвітлено стан справ і окреслено основні проблеми у вітчизняному рибному господарстві.

Ключові слова: рибопродуктивний підкомплекс, внутрішні водойма, рибогосподарська діяльність, водні ресурси, державна підтримка.

Аннотация

В статье рассмотрено современное состояние и перспективы развития национального рибопродуктового подкомплекса и тенденции производства рыбной продукции в мире. Показано производство и потребление рибопродукции в Украине и в мире. Определено состояние дел и выделены основные проблемы в рыбном хозяйстве державы.

Ключевые слова: рибопродуктивный подкомплекс, внутренние водоемы, рибохозяйственная деятельность, водные ресурсы, государственная поддержка.

Summary

In the article the modern state and prospects of development of national fish-productivity sub-complex and tendency of production of fish goods are considered in the world. A production and consumption of fish products are shown in Ukraine and in the world. The state of businesses is certain and basic problems are distinguished in fish industry of Ukraine.

Keywords: fish-productivity sub-complex, internal reservoirs, fish industry activity, water resources, state support.

Список використаної літератури:

1. Гринжевський М.В. Фактори підвищення ефективності рибного господарства / М.В. Гринжевський // Вісник аграрної науки. – 1999. – №4. – с. 34-40.
2. Статистичний щорічник Херсонської області за 2012 рік (за ред. В.А. Вознюка). – Херсон. Головне управління статистики у Херсонській області. – 2013. – 610с.
3. Хорунжий І.В., Мухіна І.А. Сучасний стан виробництва продукції рибницькими підприємствами Херсонської області / І.В. Хорунжий. І.А. Мухіна // Таврійський науковий вісник. – 2010. – Вип. 72. – с. 325-330.
4. Мойсеев П.А. Современное состояние мирового рыбного хозяйства / П.А. Мойсеев // Рыбное хозяйство. – 1995. – Вып. 4. – с.1–22.

УДК: 330.131.5:334.7(477):316.32

Демиденко Л. М.

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Реальністю сучасного планетарного простору є глобалізація, що являє собою взаємодіючі процеси, які спільно використовують змінні, що їх характеризують та виконання одного процесу впливає на результат іншого [2].

Економічні перетворення, що відбуваються під час протікання світових фінансово-економічних криз, спричиняють не тільки зміну геополітичної картини світу, але й